

EESTI SPORDILEHT

EESTI SPORDI KESKLIIDU HÄÄLEKANDJA

Toimetus ja talitus: Tallinn, Lai t. 39/41. Postkast 70. Telefon 9-28. © Tellimise hind: aasta peale 700 marka, kuu peale 60 marka. Eesti Spordileht ilmub iga neljapäev.

VII. aastakäik.

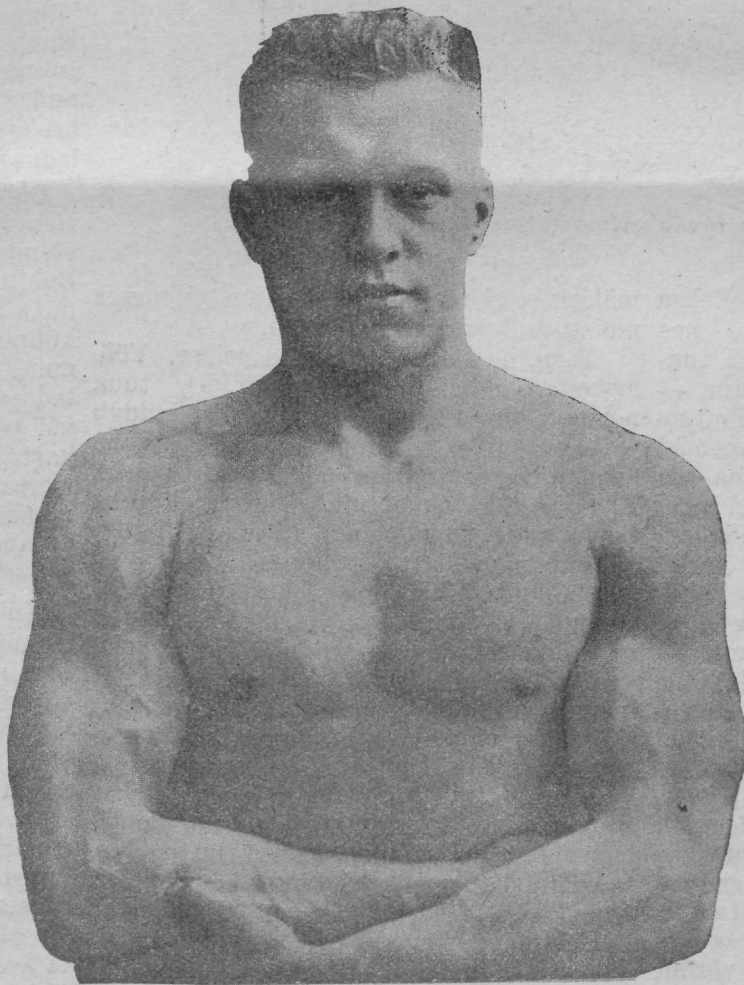
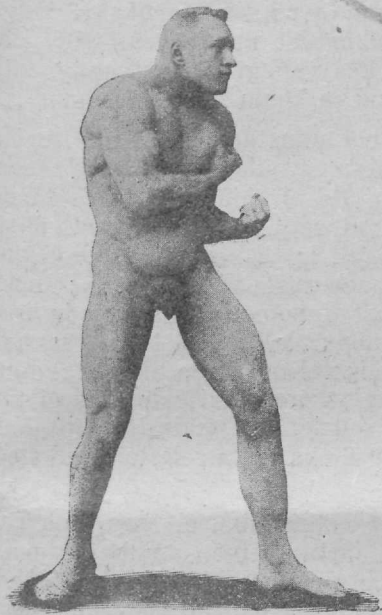
Neljapäeval, 22. aprillil 1926. a.

VII. aastakäik.

22. aprillil 1876. aastal

sündis

Georg Lurich

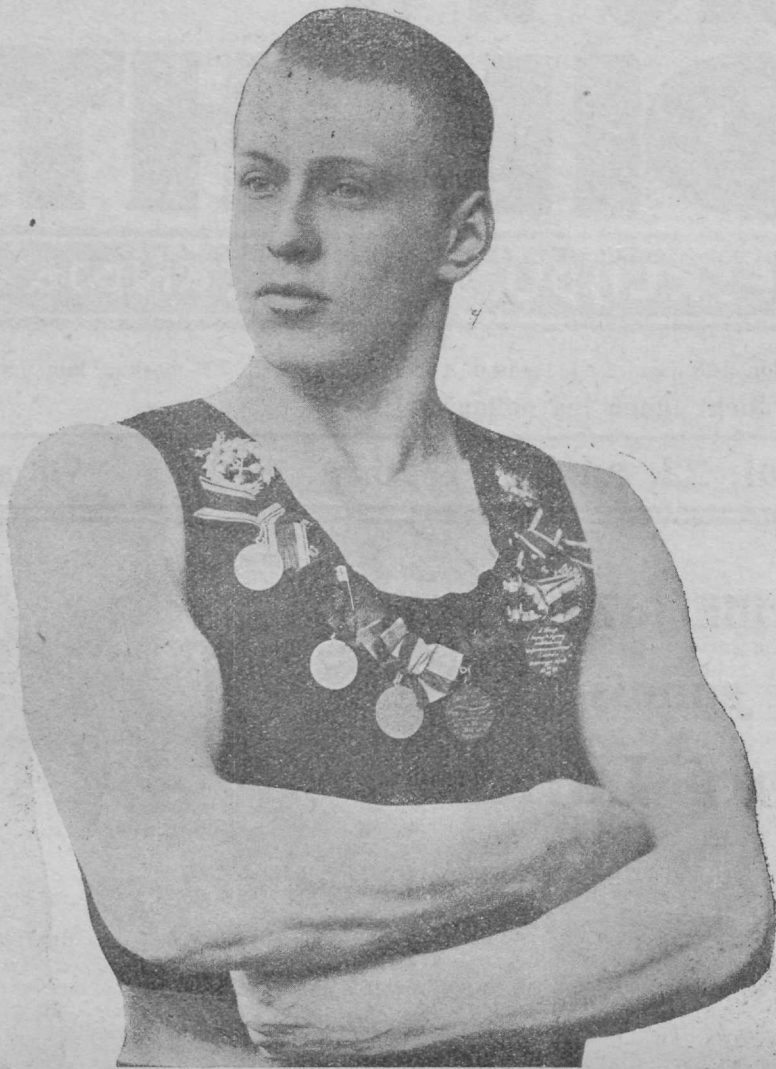
Vara varises ta manasse ja puhkab võõras mullas

Jäädav on ta mälestus seni, kui veel Eestis leidub mehi

Georg Lurich,
Eesti suurim atleet, rahvuslik uhkus

Georg Lurichi mälestuspäeval.

Lurich oma tõusu esimestel aastatel.

Kui ma väike jõmm olin, aastat kaheksa vana, olin ma äärmine shovinist, kes ühtki autoriteeti peale eestlaste ei tunnustanud. Põhjendus oli mul lihtne — eestikeel on ilusaim maailmas, Eesti mütooloogilised kangelased ja rahvavanemad kõige vahvamad, ja kuna mul juba siis oli spordikirg tugevalt domineeriv, lugesin ma sõrmedel, et Lurich on maailma parim maadleja-tõstja, Kuusik parim sõudja, Tiisfeldt parim ujuja jne. Teistsugune arvamine näis jõledus olevat.

Kuna vahepeal mõned mu ideaalid — pühadused tuntavalt on kahvatanud, ei ole ma Lurichi suutnud siiski tema piedestalt maha tõmmata, olen õieti püüdnud teda millegipärast endisena hoida, ülevamana, kõrgemana, isegi kui näit. Hackenschmidt, kes õieti mulle iseloomult lähedam ja mõistetavam. Lurich on ikka kui mingist nõiavõimust suggereerituna jäänud kusagile alateadvuse soppide fantastilise kangelasena, niisugusena, nagu ta oli seal aastat 18 tagasi, mil ta võrdne oli Lembituga ja mõlemad ühiselt kihutasid võitlusele puumõõkadega, kivide kangutamisele ja sillategemisele. Ent siis talutati Tallinnas Lurichi kaameleid, mida ta Buhaara emiirilt kingitusena saanud, siis varastati ta kuldkarikad ja siis jälginis ma hinge kinni pidades täiskiilutud tsirkuse rõdult, kuidas Lurich elegantselt metsiku Mursuki ja Cyclopiga ümber käis ja kuidas need kui imeväega ikka seljali maadlusmatile naelutati. See oli ülev ja ärev nauding, ja seda lapsepõlve armsat

mälestust ei raatsi ma vist kunagi eneses mõistuse kriitika alla seada.

Tean, on teisigi sarnaseid poisse. Võib arvustada Abergi, Hackenschmidt, tuua nende vigu ja puudusi, kuid kui kaldub jutt Lurichile, siis tõrjub igaüks kohe ägedalt tagasi tema oletatavad pahed. Ei, ei see ei olnud nii, Lurich oli ikka teistsugune, ta ei teinud niisuguseid tükka kui teised.

Isiklikult ei ole ma Lurichi kunaski tunnud. Õieti olen ma sellest hoidunud sel ajal, kus mul sportliselt juba veidi kaalu oli ja oleksin võinud tutvuseni temaga jõuda. Ma pelgasin, et ta tegelikult ehk oleks võinud väiksemana, väiklasemana osutada, kui minu ettekujutus temast oli. Mäletan, kuidas kord Oskar Kaplur kino Rekordis temaga minule lähenes ja näis minuga tahtvat juttu alustada, kuid ma rutuga kino kaugemasse pimedasse nurka põgenesin. Ka kogus Lurich siis noori poisse, keda ta tahtis maadlema õpetada. Klumbergi Leks oli siis juba vaimus maadleja. Ohaka, Klumbergi vana õppemeister, oli hakanud Lurichi nõuandel maadlejaks ja Klumberg tahtis temale ühes Sinisoffiga järgneda. Mõlemad „pookisid juba kaela“ ja käisid rinnad turris. See Lurichimaania oleks vist Leksi maadlusmatile lõpulikult viinudki, kui ma ei oleks omapärase vastumürgi leidnud. Lugesid S. Urheilulehti'ist dr. L. Pihkala kalkultatsioone kümnevõistluse üle ja ennustusi soomlaste väljavaadete kohta sel alal, torkas mulle

silma, et näit. P. Johansson, Svanström, Laiho ja Lahtinen tuntavalt nõrgemad olid kui Klumberg, kes ennast juba oli mitmekülgsest maksma pannud. Seadsin leiduvate andmete järel kümnevõistluse punktitabletid kokku ja nüüd algas meil kahekesi alaline punktide arvestamine, mille tagajärjel Leks juba kümnevõistlejaks kujunes ja maadleja karjäärile käega löi. Ei või aga öelda, et Klumbergist vähem hea maadleja oleks tulnud kui kümnevõistleja.

Iseloomult näib mulle Lurichil suur sarnadus olevat Neulandiga — mõlemad närvilised, temperamentsed härrad, ühesugune ülesastumine, maneerid, rääkimine hingeldades, edasi-tagasi käimine jne. Mõlemad sugulasnatuurid ongi meie suurimad tõstjad. Mis puutub Lurichi tõstetesse, siis on nad fenomenalsed. Kuigi nende tõstepuhtus praeguste nõuete järel soovida jätaks ja need kohati omapäraste trikkidena tunduvad, ei saa ükski kõige suuremat aukartust nende ees väljendama jätta, kes vähegi on tõstekangi kallal tegutsenud ja kaalu hinnata oskab.

Ei tule veel unustada, et kui Lurich tõstespetsialist oli, siis ta vaevalt kergekaalu piirist üle oli jõudnud. Siis neid kangimürakaid seljali olles suruda, püsti tõusta ja pikali lasta nendega, ühel käel hoida ja teisega raskust juure viia; need nõuavad peale fenomenalse jõu ja igakülgse arenenud keha veel kassi osavust. Kuidas see nigelakene poiss niisuguse harjutussüsteemiga oma tervisele liiga ei teinud, vastu sellele, ülijõudsalt lopsakalt arenes, jääb üheks tema selgitamatuks saladuseks.

Olgugi see ebakohane, ei saa ma Lurichi puhul jätta pistet andmata neile võimlemisõpetajatele, kes juba Niels Bukhi võimlemises näevad tervise rikku mist ja kukerpallilaskmiseski lapse eluküünla kustutamist! Kas on tõesti inimene nii vilets, elujõuetu loomakene, kui teda mõned härrad armastavad kujutada, või teeme meie lõpuks oma ebamäärase kartusega inimesest sarnase elujõuetu looma? Näide Lurichist sunnib mind viimast mõnma. Peab rohkem julgema, rohkem eneselt nõudma, siis saavutatakse rohkem!

Kuigi Lurich on meie laiema rahva lemmik, rahvuskangelane, näib mulle, et just sportlised ringid temast hakkavad võõrduma ja aegamööda tõeks saama vanasõna — ükski prohvet ei ole kuulus omal maal. Sellest üks näide: Lehitsedes saksa raskejõustiku, eriti töölissportlaste lehti, võib hõlpsalt sealt mitukümmend Lurichi nimelist seltsi Saksamaal kokku lugeda. Kodumaal ei tea aga ma ühtegi niisugust. Ometigi on meie provintsiseltsid alaliselt hädas seltsi nime valikuga ja ei oska sellele peale N. N. spordiringi või ühingu nimetust midagi muud asetada. Oleks aga kaunis komme uusi seltse Eesti rahvusliikude spordikangelaste nimedega ristida. Läti suurim raskejõustiku selts kannab nende suurtõstja Krause nime, oleks neil oma Lurich olnud, küllap sellest oleks iga päev kuulda saanud. Meil nagu ei oleks aga selles mõttes Lurichi olnudki. Tahaks senisest kaunimaid traditsioone oma suursportlaste mälestamisel näha!

H. T.

44 aastat Lurichi elukäiku.

T. Viedemann.

Georg Lurich sündis 10. (22.) aprillil 1876. aastal Virumaal Väike-Maarja kihelkonnas jõuka põllu- ja kaupmehe pojana. Kümne aasta vanuselt saadeti väike Georg Tallinna reaalkooli, mil ajal ta sedavõrd nõrga kehaehitusega osutus, et vabastati võimlustundidest. Poiss aga tundis suurt huvi jõustiku vastu ja hakkas seda salamahti harrastama. Ta maadles koolis poistega vahetunni ajal, tõstis, mida kätte sai ja tegi muid osavus- ja jõunumbreid.

Kuna kodus isa kõvasti oli poisil harjutused ära keelanud, siis otsis ta omale kõrvalised kohad harjutusteks, näit. pööningu, kuhu isa silm ei küüeninud. Maadlust harjutas ta omataoliste külapoistega, maks-tes neile selle eest 10—20 kopikat tasu tunnis. Poisse valis ta harilikult enesest tugevamaid ja kasutas neid senikaua, kui ta võidu nende üle oli saavutanud.

selleaegsed spordijuhid on nõus teda aita- ma. Vürst Lvov toetas teda mõjuvalt ja tema kaasabil võimaldus Lurichil parima prantsuse maadluse tundja Pötljasinski koolis täiuslikku tehnikat omandada. Ühtlasi püstitab Lurich samal ajal mitmeid raskustõste rekorde ja võidab juba mitmeid silmapaistvaid maadlejaid. Dr. Krajevski annetab Lurichile esimesed aumär- gid. Võites juba kõiki kättejuhtuvaid as- jaarmastajaid-maadlejaid, otsustab Lurich elukutseliseks hakata, et ilmakuulsustega kokku puutuda.

Esmakordselt esineb Lurich elukutseli- sena Peterburis Viiburi poolal asuvas suve- aias. Kaaslaseks on tal Bösberg. Lurichi varjunimi on Logardi (logard), Bösbergil — Kägardi (kägard). Nende tõstenumb- rid kui ka maadlus vene tugevamate jõu- meestega, nagu Drusov, Znamenski, Kos- sinski ja teised, andis Peterburi Eesti kui

maadlejateks peale enese pidas G. Lurich poolakat Kornatskit, eestlast Abergi, prantslasi Paul Ponsi ja Constant le Bou- cher'd ja venelast Ivan Poddubnõid.

1895. aastal oli Lurichi raskus 170 n. ja pikkus 172,5 sm., biceps 31—34,5, kael 37 ja rinna ümbermõõt 110 sm. 1898. aastal olid need juba järgmised: raskus 200 n., pikkus 175 sm., biceps 33—37, kael 43,5, reis 57,5, rind 114—118. 1901. aastal toi- metas tema mõõtmist Praaga ülikooli pro- fessor Hueppe, need on viimased minul teada olevad andmed: raskus 220 n., pikkus 176 sm., kael 45, biceps 36—40, kõht 87, rind 117—121, reis 59, sääär 39. Seda vormi võib ka tema elu parimaks pidada.

Dr. Krajevski ülestähendustest on näha, et Lurich 9. mail 1897. aastal on teinud järgmised tõsted: ühega tõuge 160 n., ka- hega tõuge 274,5 n., siis seljali olles ja ke- haga hoogu andes tõuganud sirgetele kä-

Lurich kolme aastane.
Lapsehoidjaga seisavad vasakult:
Voldemar, Georg, Armide, Elfriede.

Lurichi vanemad Georg ja Julie
Lurichid.

Lurich nelja-aastaselt ühes õe
Elfriedega.

1890. aastal, mil Georg oli 14-aastane, esinesid Tallinna tsirkuses Saksa jõumehed Lamberg ja Leitner, kes suurte malmpom- mide tõstmisega oma jõudu rahvale näita- sid ja paljuid noorimehi järeletegemisele meelitasid, teiste seas ka Lurichi. Lurich tegi jõumeestega tutvust ja palus enesele harjutamiseks näpunäiteid. Sellest ajast alustabki Lurich süstemaatlikku treenin- gut. Ta tellis enesele Saksamaalt spordi- ajakirje, ostis harjutusvahendeid ja koon- das enese ümber teisigi huvitundvaid noo- rimehi. Need olid: G. Bösberg, G. Vain, A. Klumberg (praeguse A. Klumbergi isa), A. Andrushkevitch, E. Israel, G. Lintrop, Kalla ja teised. Lurichi keharaskus oli sel ajal 125 naela ja pikkus 150 sm. Harju- tusvahendid muretses Lurich enesele isa poolt antud tasku- rahast, mida ta seni oli maiustuste peale kulutanud.

1895. aastal lõpetab Lurich Tallinna reaalkooli ja sõidab Peterburi, Vene jõus- tikuisale dr. Krajevskile oma võimeid näi- tama. Ta leiab kohe sümpaatiat nii oma intelligenti kui ka jõu poolest, ja vene

ka Vene seltskonnas palju kõneainet. Olles elukutseline, ei jätnud ta harjutusi järele, vaid tegi neid ikka suure kavakindlusega edasi. Tema ilmarekordide arv kerkis korra juba kolme tosi- nani ja maadluses sammus ta võidult või- dule. Ta oli juba rahva ja kõrgema selts- konna lemmik. Tihti demonstreeris ta oma võimeid ka vürstidele ja keisri perekon- nale. Esimest korda tuli ta ilmameistriks Hamburgis 1901. aastal, kus ta 40 parimat maailma maadlejat võitis.

Peale raskejõustiku harrastas Lurich kõrvalpalana jalgrattasõitu, malet ja bil- jardit. Male- ja biljardivõist- lustest võttis ta tihti osa ja sai esimesi auhinde. Lurichi mit- mekülgisusest annab vast ka see tõendus, et ta kaheteistkümnnes keeles võis vabalt oma mõtteid aval- dada. Ta mälu oli haruldane. Kõigi maa- ilma maadlejate nimed, kellega ta kord kokku puutunud, olid tal täpselt meeles. Igaühe nende erivõtted teadis ta peensus- teni, mäletas samuti, missuguse võttega ta kellegi oli võitnud. Maailma tugevamateks

tele 380 n., mida siis ühele käele üle viis ja üleval hoidis. 400 n. tõukas ta samuti, 392,25 n. kaks korda ja 326,5 n. 8 korda. 200 naela hoidis püsti olles väljasirutatud kätel, laskis siis raskusega seljali ja tõu- sis jälle üles. 280 naela tõukas ta kahe käega üles, võttis siis raskuse paremale käele ja viis sellele veel maast vasakuga lisaks 95 naela. 1896. aastal tõstis ta Pe- terburis oma turjal hobuse ühes ratsani- kuga üles ja tõstis ühe käega 7 meest. Ta saavutused kasvasid järjest ja missugus- tena nad lõpulikult jäid, on raske öelda. Hra J. Simpmann on 1902. ja 1903. aastal märkinud järgmised tõsted: kahega tõuge 342 naela, mille paremale käele üle viis, kahega surumine 235 n., vasakuga rebimi- ne 185 n., vasakuga tõuge 267 n., kahega tõuge 402 n., paremaga tõuge 295 n., tõuge seljali olles 491 n., 366 n. seljali olles pare- mal käel hoidnud ja 88 n. vasakuga järele viinud, 456 n. paremaga üleval hoidnud. Püsti olles tõuganud ja ühe käe pealt tei- sele visanud 274 n., 170-naelalise kuuli ligi tõmmanud, seljali olles surunud jalgadega 244 naela 101 korda ja kätega samas asen-

dis surunud 400 naela. Lurichi suurtõsted on teostatud kõik saksa süsteemis, mis praegusest tõsteviisist (prantsuse) eraldub.

Lurich oli haruldaset kauni kehaga ja iludusvõistlustel sai ta alati esimesed auhinnad. Kuulsad kunstnikud, nagu prof. Hueppe Praagas, prof. Begas Berliinis ja prof. Amandus Adamson Peterburis, tarvitasid teda oma mudeliks. Ka oli ta oma lihased sedavõrd välja arendanud, et ta nendega võis kas valsi või marsi taktis mängida, milline demonstratsioon alati publikus suured ovatsioonid esile kutsus.

Oma suurest auhindade kogust, mida ta reisidel kaasas kandis ja tuluõhtutel lasi sametpadjal enne oma ilmumist näitela-vale tuua, jäi ta 1910. aastal Tallinnas osalt ilma. Ta oli lasknud need reklaamiks Berggrüni raamatukaupluse vaateaknale välja panna, mis sealt teadmata kelle poolt ära varastati ja mis jäidki kadunuks. Nende väärtust hindas Lurich ise 7000 kuld-rubla peale. Sellele vargusloole järgnes kohtuprotsess Lurichi ja Tallinna politsei-meistri Tsitseroshini vahel, mis sellega

daami, A. Smolentsovaga, tutvunes. See naine sai talle saatustlikuks. Kuna Lurich siiski külmaks jäi ja harilikud püüused ei aidanud, võttis daam raskemat liiki keerd-käigud ette. Enamlaste aeg oli soodus igasuguseks poliitiliseks kahtlustuseks. Ta andis tshekkasse kaebekirja, milles Lurichi kontrrevolutsionäärina val-gustas. Lurich võeti kinni ja asetati tshe-ka vanglasse, Gorohovaja nr. 2. Ka van-glas ei kaotanud Lurich oma elurõõmu ja õpetas oma kaas-kannatajatele viis nädalat maadlusvõtteid. Viimaks määras sisekomissar Uritski Lurichile surmaot-suse ja tund ei olnud kaugel, kus ta tsheka tinaubade alla oleks langenud. See ei ol-nud Smolentsova kavas. Ta ruttas Sinov-jevi juure, Lurichi süüdistus lõpetati, Lu-rich vabastati. Naine oli aga nüüd oma eesmärgi saavutanud — esinedes pääste-inglina, võitis ta Lurichi lõpulikult enesele, see andus talle kogu ihu ja hingega. Ki-riklik abielu, mida nad kavatsesid, jäi nen-de vahel siiski teostamata.

Kui Lurich vanglast vabanes, sõitis ta

Juudi soost advokadile 300.000 Denikini rubla eest, ise maadleja G. Vaheri abikaa-sale oma õnnelikust ja aineliselt kindlus-tatud seisukorrast jutustades. Kui kauaks ta rikkust jatkus, ei ole teada.

Kuulu järele olevat Lurichil suuremad rahasummad Inglise ja Ameerika pankades. Kas need ka naisele langesid, ei ole teada. Oma kaaslaste teades oli Lurich rikas mees.

Lurichi surmasõnum levines 1920. aasta algul kulutulena Peterburis laiali ja keegi ei tahtnud seda algul uskuda. Et Lurichi surmas veenduda, otsustasid Peterburi Eesti sõjaväelased, kes omal ajal olid püüdnud Lurichi ka tshekast vabastada, saata kolmemehelist delegatsiooni Armaviri linna. Saatkonna juhiks määrati omaaegne Tallina meistermaadleja Johannes Topp. Leides koha peal fakte, jäi kindlaks kurb tõde. Jõuti selgusele, et Lurich oli surnud 22. jaanuaril 1920. a.

Lurichi vanem vend Voldemar suri 1919. aastal Peterburis nälga ühel sõjalaeval, kus ta vahetevahel käinud Eesti merimeeste pool lõunat söömas. Minnes ühel päeval

Lurich 18-aastaselt, mil ta Tallinna reaalkooli lõpetas.

Lurich ühes oma õe Lilliga.

Lurichi viimane ülesvõtte enne surma.

lõppes, et Lurich politsei laimamise pärast kümneks päevaks veeleiva peale mõisteti. Et aga Lurich enne kohtuotsust oli Saksa-maale sõitnud ja sealt võistlusreisile Ameerikasse, jäi ta karistus kandmata.

Lurichi hiilgeajal sai maadlussport Eesti noorsoos massiliseks nähtuseks, jõumehi kerkis hulganä. Lurich käis ise sagedasti maal ringi, korraldas pidusid ja võistlusi ja koondas tugevaid poissa enese ümber, kellest mitmeidki häid maadlejaid sai. Hiljem arenes Lurichist juba antreprenöör, kes ise tshempionaate korraldas ja linnast linna rändas. Ta oskas maadlusele seejuures sarnase elava ja kunstipärase ilme anda, et tema enese maadlemisel ja tema tshempionaadil rahvas kuidagi ei tahtnud tsirkustesse mahtuda. Professionaalmaadluse hiilgavaim ajajärk on seotud Lurichi nimega, see oli võluv sportline lavakunst.

Loomulikult oli Lurich ka suur õrnema soolemmik, nagu nüüd Dempsey või Walesi prints ja teda külvati alati üle lilled ja armastuskirjadega. Lurich püüdis siiski kõigist intriigidest eemale hoida, mis temal ka kuni 1918. aastani õnnestus, mil ta ühe poolilma

ühes Abergi ja oma ärijuhi Petroviga Vitebskisse, kus poolteistkuulise maadlusvõistluse korraldas. Vitebskist sõideti edasi Ukrainasse, kus mitmes suuremas linnas maadeldi, kuni järjega Jekaterinodari jõuti. Sealtsõitsid nad Abergiga Rumeeniasse, kuhu aga nende naised ei lastud. Mehed ei suutnud naistest lahkuda ja pöörasid Venemaale tulnud teed mööda tagasi. Kõigepealt maadlesid nad Sevastopolis, sealt mindi edasi Simferopoli ja Harkovi, kus oli tol korral Denikini valitsus. Et aga Denikin punaste eest taganes, läks Lurich ühes temaga Rostovi, kus ta kohusoojatõppe haigeks jäi. Veel mitte täielikult paranedes, sõitis ta naise pealekäimisel Armaviri linna, kus Aberg ees oli. Teel külmetas ta ja jäi plekilisse soojatõppe, mis ka tema eluküünla kustutas. Ühes temaga varises ka varjuriiki ta truu võistluskaaslane A. Aberg, ja nad maeti ühis-hauda.

On märkida veel, et olles ringreisil hulga meestega, tuli Lurichil rahast puudus Novorossiiski linnas. Väljapääsu leidmiseks pantis ta oma kulduuri ja briljantidega ilustatud kuldaurahad. Peale matmist võttis need tema naine välja ja müüs kellegile

jälle laevale, istunud ta pingile ja ei ole sealt enam tõusnud. Merimehed matnud tema riigi kulul maamulda.

Vanem õde Elfriede, kes elatas ennast tundide andmisega, suri Peterburis 1924. aastal vallalisena. Noorem õde Armide, kes ka kooliõpetajanna oli, suri 1922. aastal Nizzas, Prantsusmaal.

Üks Lurichi kõige noorem õde Lilli, kellel ka haruldaset jõudu olevat olnud, sai vene shandarmiohvitserile mehele. Selle nimi oli Brodmo, rahvuse poolest poolakas. Neil oli poeg, kes ka Georgiks ristiti. Brodmo perekond elas Krimmis, Jalta linnas. Kuidas saatust nendega on talitanud, ei ole teada, viimase nelja aasta jooksul ei ole neilt Tallinna ühtki kirja tulnud. Lurichi isa ja ema on ka juba mõnda aastat surnud, samuti tädi, kes Tallinnas elas ja kellega Lurich alalises kirjavahetuses viibis.

Lurichide suguselts olla vanasti juba tuntud tugevatena ja Lurichi onu Hans olnud erilisel väljapaistev. Ka isagi olnud keskmisest tugevam.

Lurich ei olnud alkoholi tarvitaja ega ka suitsetaja, kuid tarvitas ninatubakat, millest ta ei võinud loobuda ka sel ajal, kui seda vähe saada oli. Joob-

Katkend Lurichi käsikirjast.

Kuidas vaatas Lurich spordi peale.

Kehalik ja vaimlik arenemine peavad kooskõlas ja käsikäes käima, sest et ühe hooletusse jätmine ka teise peale kahjulikult mõjub. Sest ainult terves kehas asub terve vaim „mens sana in corpore sano“. Täiuse tipuni edenenuid vaim viletsas, kõdunevas kehas on kui liiva peale ehitatud loss. Ja samasuguse õigusega, nagu meie kehaliselt, kuid mitte vaimliselt arenenuid inimest harimatuks nimetame, võime ka professorit, kes hoolimatuse ja tahetjõu puudusel oma keha moodsa riidevarnani on alandanud, harimatuks nimetada, sest tema haridus on kooskõlata, ühekülgne.

Kõrgesti haritud ja tark professor oskab füüsikaseaduste peensustest, mõõtudest, masina- ja loomajõu jõusünnitustest ja jõukulutustest täpseid seletusi anda, on hobusejõu $\frac{1}{8}$ sekundi ja meeter meetri peale välja arvanud, kui me tema käest aga inimese jõuavalduste piiride üle aru pärimise, siis on tema tarkus otsas ja ta vahib võõriti nagu hunt aianurgas. Seda on vähegi, ta on vaimliselt koguni nii kaugel maha jäänud, et isegi oma kehaligete vabadele liigutustele nime ei oska anda, veel vähem, et neid uurinud, analüüserinud ehk mõistma õppinud oleks.

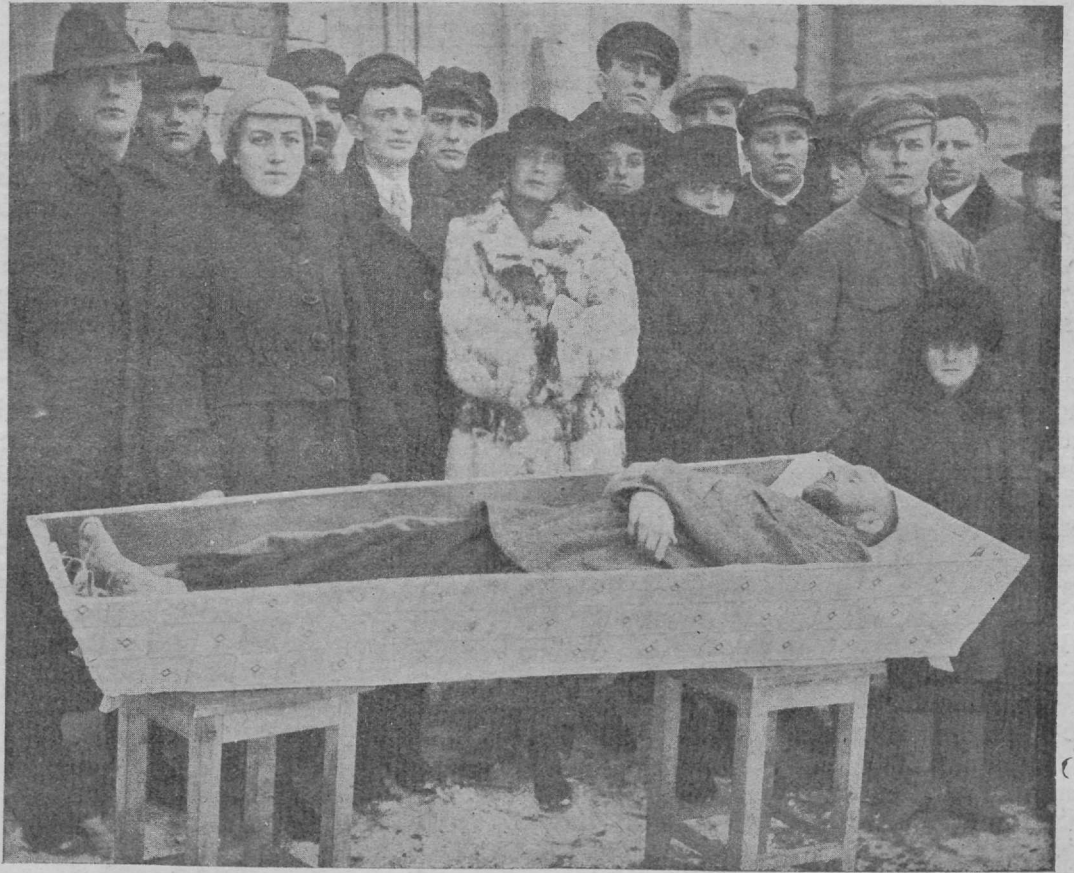
Tahtmata tuleb mul siin meele üks auväärt, oma elukutses halliks läinud professor, kes kord huvitavat maadlust ja esimese järgu jõukangelase harjutusi pealt vaatas. Need jõu, osavuse ja vaimuteravuse avaldused otse üllatasid teda ja suure vaimustuse katsus ta oma ametivendadele seda seletada, mis ta näinud. „Küll mees nägi vaeva, ähkis ja puhkis, higi jooksis tal sorinal,“ kirjeldas ta ja kohutavate kehaväänamiste ja võimatute, veidrate seisangutega püüdis sellest pilti anda, missuguse võtte abil üks maadleja teise maha pannud ja jõukangelane raskusi kiskunud, vajutanud, tõukanud, kruvinud ja rebinud. Otsekuu metsinimene, hotentotlane, pidi ta märkide keele abiks võtma, sest et ta oma sõnadevara otsa lõppes, teda haledasti häтта jättes, sellega muutus ta aga oma pealtkuulajate ees haledaks veiderdajaks ja naerualuseks.

Jah, kellel midagi peas ei ole, sellel peab seda kätes ja jalges olema. Niisugune oli lugu ka meie professoriga ja nähtavasti oli tal seal seda küllalt, sest ta kõnele ühtlasi käte, suu, jalge ja veel teiste kehaosadega. Kas võib nüüd seda professorit igakülgseks harituks nimetada? Seda „loodusekrooni“, kes isegi kõnelda ei oska? Vastus on „ei“ ja tuhat korda „ei!“

Siin, selles sihis oleme meie, jõumehed, teadusele abiks, luues uusi, seni uurimata jõuavaldusi ja ka sõnu nende jaoks. Paari oskussõnaga kirjeldame meie asjalikult, ilma käsa-jalgu abiks võtmata, seda, mida professor asjata kujutada katsus.

Oh, teadusemehed, kui kaugel olete sellel alal maha jäänud! Teie oma kehaavaldused on teile nagu raamat 7 pitsariga! Miljoneid miljonite järel antakse iga aasta loomade tõuparandamiseks välja, aga mis on inimsoo tõuparanduseks tehtud?

Hobusejõud on kuni 1 grammini täpselt mõõdetud, niisama ka hobuse jookskiirus kuni $\frac{1}{8}$ sekundini. Hobusejõud on

Eesti jõukangelaste viimasteit tundidelt. Aleks Aberg surnukirstus. Kaks kõrvutiseisvat naist on Lurichi ja Abergi armsamad. Abergi naise seljataga on Rattassepp, Abergi onupoeg, Eestis mõne aasta eest hea eduga esinenud maadleja, praegu Ameerikas. Ümberringi seisab veel jõumeeste tüüpe.

jõumõõtmises rahvusvaheliseks mõõdupuuks, kuigi inimesejõud selleks sündsam oleks, sest et ta vähem on, järjelikult — täpsem, kindlam jõuüksus. Selsamal põhjusel on ju ka terves maailmas frangi kurs rahvusvaheliseks rahaüksuseks võetud, mitte aga naelsterling. Inimesejõud on frank, hobusejõud sterling! Kui nüüd küsida, mis pärast teadus mitte inimesejõudu üldiseks jõumõõtjaks pole teinud, siis on ainult üks vastus võimalik — teadus on meie lihaskava uurimises liiga võõrasemalikult talitanud ja loomariigile eesõiguse annud!!

Niisama ei peaks ka tänapäev enam imestama, kui mõni inimene sureb, vaid otse selle vastu peaks imestama, et mõni inimene veel elab! Sest ööd kui päevad uurivad ja murravad inimesed päid, kuidas inimesejõu ja tervise viimastki haledat jäänust rusuhunikuks muuta, hävitada. Need armsad annid, mida inimsoole on leidurid annud: mürgised gaasid, dum-dum kuulid, lõhkevad granaadid, hiiglasuurtükid, aeroplanid, zepelinid, veelalused paadid, miinid, õhu- ja veetorpeedod, mõõgad, piigid ja muud mõrtsukariistad. Nende abil peavad vastamisi seatud võhivõõrad inimesed, kes üksteist kunaski pole näinud, tapma! Sel kombel hävitatakse öitsvaid inimelusid miljoniteviisi. See on sõja ajal. Rahua ajal jälle töötatakse niisama inimlikkuseta hoolimatul kombel sinnapoole, et inimsugu lõpulikult hävineks.

Ärivaime, mis iialgi ei uinu ja mille põhimõtteks on: ühe hukatus on teise heapõli — ja kõrikõdistuse rahuldamine mõtlevad alalõpmata ikka jälle uusi „maitsvamaid“ ja veel kangemaid, veel mürgisemaid jookke, mille ülesandeks, igapäevastest elumuredest nõrkenud tervist lõpulikult hauda saata...

Nagu öeldud, on moodne teadus jõustiku vastu võõrasemalik olnud, ja see piirkond oleks ka siia maani veel terra incog-

nita'ks jäänud, poleks meie, jõumehed, seda ala läbitöötama hakanud, igale liigutusele asjakohase, õige nime annud, neid põhjalikult uurinud, analüüserinud, selgitanud ja jõustiku kui ka maadluse otse teaduseks arendanud.

Ilmarekordide läbi on meil korda läinud inimjõu piirisid kõigis üksikute lihaskade liigutuslaadides matemaatilise täpsusega kindlaks teha. Ilmarekordid on inimjõu piirikivid. Kui nüüd seda või teist ilmarekordi kord lüüakse, siis ei ole see enam tähtsuseta asi, vaid niisugune suursündmus, mida varem veel maailmas pole ette tulnud. Ühtlasi aga ka teadusliku tähtsusega, sest et nüüd teatud lihaskalga jõuavalduse piirikivi mõne kraadi võrra edasi nihutatakse. Selle edasiliikumise tähtsus ei ole sugugi vähem, kui mõne põhjamaade uurija mõnekraadiline lähenemine põhjanabale.

Tallinnas 2. Septembris 1912.

Armastad J. Lurich!

Teie kirjutasite mulle, et mul rüki rahvusvaheline jõumõõde. Jelts peab olema. Kas see on kellegi jeltskond, või mina Abergiga nägi koos olen. Eks mul rüki jeltskonda ei ole. Tahaksin minna nii kui võin Teie jõu tähta ja Wolnowift mõest teha.

Olge aeg hea ja jaadine Wolnowi päevapildid, andke teada, kas raske tema on, kui piirk, kus lai ja rüki tema mõõdud.

Armastusega
J. Lurich

Näide Lurichi
käsikirjast.

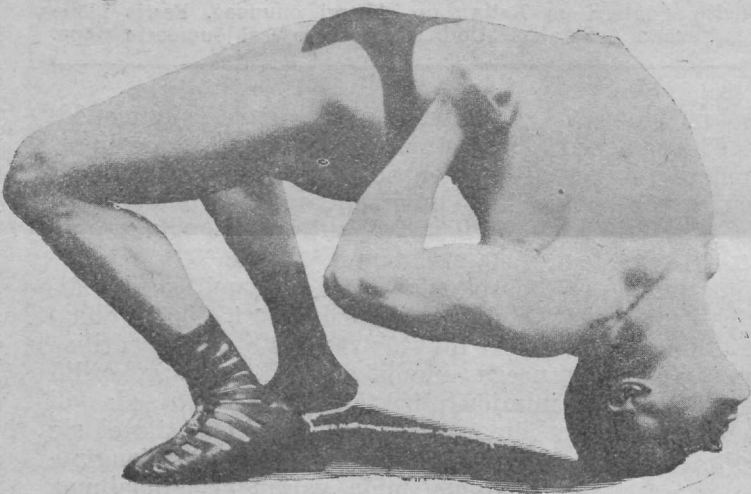
Vana Jüri vempudest.

Julius Thomson.

„Vana Jüri“ või lihtsalt „vana“, nagu Georg Lurichi elukutseliste endi ringkonnas hüüti, oli meister iga asja peale ja suur naljahammas. Alati rääkis ta naljatades, pöörates pahurpidi tõsiasju ja tekitas sellega kõige koomilisemaid olukordi. Rääkides temaga pidi alati väga ettevaatlik olema, et mitte sisse kukkuda ja nõogata saada. Peale kõige muu oli Lurich lõõtsapillimeister, mida ta suure andumusega harrastas ja muidu selle nii tüütava pillikräaksu õige nauditavaks tegi. Jüri hindas lõõtsapilli kui rahvuslikku mänguriista ja armastas seda välismaal demonstreerida, misjuures ta peaasjalikult rähvaviise ja -lugusid tõmmas. Ka klaverimängus oli Lurich täielikult kodus ja ei kohkunud ühegi partituuri ees.

Kõva kaardilööja oli samuti Jüri. Löödi vahel ööd läbi nelja käe pealt marjast, ja kes „laua all“ käisid, neil tuli mõni õige ebameeldiv kohustus oma kaaslaste vastu täita. Kuid see kõik sündis suure huumoriga, ja vana Jüri, kas oli kaotaja või võitja, oli ikka oma teravmeelsuse ja leidlikkusega seisukorra peremees. Male oli Lurichi suur kirk ja asjaarmastajate

Cyclopi muidugi oma jõunumbreid demonstreerida. Cyclop aga usaldas selle oma noorele kõhnale saatjale, kes oligi Lurich. Umbusklikkude ja ironiseerivate pilkude all asus Lurich pommide kallale. Ta lasi välja tuua klubi raskema pommi ja tõukas selle lajatades üles. See veel ei suutnud pealtvaatajate südameid võita, seda ei peetud erakordseks ja tähendati, et „Dauerstemmen“ see õige tõstmine alles olevat. Nüüd virutas Lurich pommikolaka 18 korda järjest üles. See kiskus pommimeeste suud ammuli ja Lurichi õõtsutati kätel. Lurich oli omale nime teinud ja hakkas ühest klubist teise rändama, ikka uusi ja uusi ilmarekorde püstitades. Ta kuulus kasvas päev-päevalt. Ka hakkas ta paremate Saksa meestega nüüd maadlema ja ladus neid ritta seljale nii kuidas soovis. Harilik õhtune norm oli

Lurichi ilmakeheline siid.

A. Smolentsova.

ringkondadest ei tahtnud sel alal talle vastast leiduda. Ta mäng oli kavakindel ja sügavalt läbi mõeldud. Kui Lurich kellegi teise mängus pealtvaadates mõne kergemeelse vea leidis, sattus ta marru. Mäletan, et ta mulle ühel niisugusel korral vastu kõrvu virutas.

Lurich oli vist ainuke mees elukutselistest maadlejatest, kes oskas kõrgemas seltskonnas ennast üleval pidada ja salongides liikus. Peab tähendama, et Vene maadlejatest näit. ükski au osaliseks ei saanud tsaari ees esineda, kuna Lurich Abergiga keisri perekonnale maadlust demonstreerisid.

Lurich äratas oma tõusul kõige pealt tähelepanu tõstetega. Selleaegsed tsirkuse jõumehed olid harilikult hiiglasuured, paksud karud, kes tõstsid loomuliku jõuga, igasugusest tehnikast vähe teadsid ja selle tõttu ka üle 5 puuda palju ei pääsenud. Isegi niisugused kuulsused nagu Karl Abs I ja teised.

Esimese võistlusreisi välismaale tegi Lurich koos Cyclopigaga, kes seekord tema patroonina esines. Cyclop oli väga tunnustatud suurust ja igalpool kahel käel vastuvõetav. Tema seltsis ilmus Lurich ühte Berliini jõustikuklubisse. Seal paluti

12—18 meest. Lurichi jumaldati. Nii sammus ta kuni ilmameistri tiitlini Hamburgis. „Siis ei olnud Eestil vastast“, ütles Jüri hiljem sagedasti oma hiilgeaega mälestades.

Mõne aasta pärast sai Lurich külmetuse järel kurgutiisikuse või kurgukatarri. See ei murdnud meest maha, kuid tegi palju tuska, ajas maadluse ajal rögisema ja läkastama. Arsti ettekirjutusel hakkas Lurich enne maadlust kuuma punshi jooma. Siis läks maadlus ladusalt.

Lurich oli alaliselt mures sellega, et omale järeltulijaid — suurmaadlejaid soetada, otsis tugevaid poissa, treeneris ja soodustas neid. Kõige tugevam õpilane oli neist nagu teada Aberg, kuid ka Jaago, Tigane, Vaher ja teised said oma kooli Lurichilt ja tõusid tema kaasabil. Peale nende üldtuntud nimede oli veel palju vähemaid vendi, kes Lurichi trupina temaga kaasas rändasid, nii Paabut, Kanep, Laurson, vennad Kobinid ja teised.

Paabut oli väike mees, kuid haruldaset osav ja väle maadleja. Ta tõusis kivilõhkuja poisist maadlejate esiritta ja võib vist ainsa mehena ennast Vene hiiglase Poddubnõi võitjaks nimetada selle hiilgeaastatel. Kuigi ka Poddubnõi prae-

gu Ameerikas mürglit teeb, on ta vari endisest. Paabuti võit kujunes järgmiselt: Peeterburis elas tuntud spordimätsen krahv Ribopierre, kes omal maadlusmaaneeshi pidas. Kuna tsirkusemaadlused mitte alati täiesti fairid ei ole, kokku mängitakse, otsustas krahv üleilmist tõsist tshempionaati elukutseliste vahel valitud publiku ees korraldada, lubades maadlejatele hariliku tasu ja tingimused. Kuigi kutsed olid kõigile parimatele meestele saadetud, andsid endid võistlustele üles ainult kolm: eestlane Paabut, Poddubnõi ja veel keegi pikk venelane, kelle nime ma olen unustanud. Paabut võitis siis Poddubnõi alla 2 minutit ja pani ka teise mehe seljale. Lurich aga võitis harilikult ikka kergelt Paabuti.

Laurson oli suur, tugev mees, kuid natuke nüri peaga. Ei saanud ka „k“ häälikut öelda. Viinis maadles ta Euroopa kuulsuse Hitzleriga, keda algul kõvasti pookis, kuid siis enese veidi unustas ja initsiatiivi Hitzlerile jättis. See kasutas juhust, käänas Laursoni käe õlast tagurpidi, nii et labaluu murdus ja käsi hiljem ära kuivas.

Võistluste antreprenöörina oskas Lurich suurepäraselt reklaami teha ja asja kirjuks ajada. Selleks tuli igatsugu rahvuse esitajaid välja tuua, ja kui neid ei olnud, siis mõnda oma meest niisuguseks teha või maski all välja lasta. Hispaanias maadledes lasti Paabutil habe pikaks kasvada, aeti kaks kasukat selga ja (30 kraadi palavuse juures) ja lasti teda niimoodi linnas eskimona kõndida. Isand Kanep oli Issando Kanepi Naatsaretist. Rahvast tuli kokku murdu.

Veel tegi Lurich Madriidis huvitava triki, mis terve linna ärevile ajas. Ta kirjutas ajalehtedes artikleid, et maadlejad iga asja peale mehed on ja härjavõitlusega hakkama saavad. Korraldatigi härjavõitlus maadlejatele, mis seninägematu arvu pealtvaatajaid kokku tõmbas. Härjavõitlejatena esinesid Paabut ja Kovrovski. Kuigi võitlus hiilgavalt läbi kukkus ja mehed punuma pistsid, oli nalja laialt ja vana naeris ise kõige rohkem.

Tigasele soodustas Lurich Peeterburis punase maski all üleilmilise kuulsuse. Peab tähendama, et Lurich vahel nime tegemiseks oma õpilastele ja teistele lasi enast meelega võita. Tigase upitas Lurich õige kõrgele, kuid pahasdas siis ta peale ja ajas ta ühes Jaagoga minema. Tigane pidi nimelt Peterburis tundmatuks jääma ja alati maskis käima. Ka palitu vooder oli tal punane pandud, nagu kindralil. Ühel päeval aga sõidab Tigane ilusti vooimehel ilma maskita linna mööda, punased palituhõlmad laiali. See rikkus terve „sehvti“. Lurich ajas Tigase ära.

Tigane ja Jaago püüdsid omal käel läbi lüüa, kuid tulid peagi jälle tagasi ja palusid endid uuesti truppi vastu võtta. Poisid on ise seejuures naljased. Lurich mängib kaarta ja käsib oodata. Poisid ootasid siis ka kella kolmest päeval kuni kella kolmeni öösel. Võtab siis nad vastu ja saadab Helsingisse maadlema, kus nad sel ajal mõlemad Tuomisto käest peksa said.

Vempusid ja lugusid oleks vanast Jürist paljugi jutustada, kuid kõik ei tule korraga meele, ja ega leht kõike ka ära mahuta. Jüri oli aga mees, missuguseid palju ei sünni, ja kelle peal alati mõnus on mõelda.

Lurichi võitudest. Kust on pärit Lurichid.

Täielikku ülevaadet Lurichi võitudest on võimata anda. Neid ei ole kusagil ametlikult registreeritud, tal omal olid igatahes andmed kõik olemas, kuid ta kirjavara on saatuslikult kõik kaduma läinud ja väike osa ainult säilinud, mis praegu sporti keskliidul hoiul. Leiduvate andmete najal on võimalik siiski järgmist lühidat pilti anda:

1901. aastal võitis ta Hamburgis hiilgavalt ilmameistri tiitli kergekaalus. Sama aasta sügisel võtab ta osa võistlustest Kurfürstendami Radrennbahn'is ja tuleb võitjaks, jättes seljataha prantslased Paul Pons ja Aimable de la Calmette, poolaka Pötljasinski, bulgaarlase Petrovi ja teised.

1903. aastal võidab Lurich Riias ilma meistri tiitli raskekaalus ja võidab oma vastased kõik seljavõitudega. Pariisis 1906. aastal jääb ta Zbyszko järel teiseks, kuid võidab Constant le Marini, Petrovi, Schwartzi, de la Calmette'i, Raoul le Roueni jne. 1910. aastal võitleb Lurich Moskvas Abergiga üle kahe tunni, kus viimane võitjaks tuleb. 1912. aastal võidab Lurichi Praaga üliõpilane Karl Pospischill. See noormees on üldse kaks korda Lurichi võitnud, esimene kord 1 tund 15 min. ja teine kord 12 minutiga.

Hamburgi suurtel 33-päevalistel võistlustel on koos kõik kontinendi parimad. Nii sakslased Schwartz ja Saft, ameeriklane Smith, daanlane Westergaard, türk-lane Halil Adali, neeger Zipps, serblane Saikin, austerlane Rudolphi ja teised. Ühel ilusal päeval ilmus areenile veel poola karu Zbyszko ja kutsus kõiki paremaid välja enese vastu maadlema. Poolakas võitiski Westergaardi, Smithi, Halil Adali ja Zippsi, kuid Lurichiga maadles ta tund aega otsustamatult. Lurich tuli võistlustel esimeseks, teiseks jäi sakslane Saft. Selle järel uskus Lurich Euroopas lõpuarve kõigiga teinud olevat ja sõitis dollaritemaale, et vabamaadluses õnne katsuda. See oli 1912. aasta sügisel.

27. jaanuaril 1913. a. võistles ta Chicagos Bob Mangoffiga ja võitis selle 22,40 ja teistkordselt 20,26 min. Suurema triumfi pühitses Lurich veel New Yorgis, kus ta võitis kahekordselt nobedalt Zbyszko. Nüüd jäi ainsaks vastaseks Lurichile maailmas Ameerika maadlusiidol Frank Gotch.

Võitlus, mille huvi praegustele Dempsey esinemistele võrdub, peeti Convention Hall'is, kuhu 5000 inimest pealtvaatama mahtus. Lurich maadles Gotchi vastu hästi, kuid ta oli silmanähtavalt ärritatud ja lasi ennast publiku juubeldusest oma lemmikule ennast tasakaalust välja viia. Lurich tungis kogu aeg peale, kuid ei suutnud midagi olulist korda saata. Umbes sama lugu, nagu Dempsey—Carpentier matshil Jersey Citys. Kuigi Lurichil õnnestus 3 korda Gotchi seljataha pääseda ja seega kindlat võidushanssi omada, ei suutnud ta temale võõra ja esmakordselt ilmsiks tuleva hajameelsuse tõttu olukorda võiduks muuta. Lõpuks sai Gotch Lurichi kinni varvasvõttele, mis on pööraselt valus võte, ja käänas ta 18,10 min. seljali. Teine võit järgnes Gotchil kiiremalt — 5,35 min.

Nii jäi Frank Gotch vabamadluses Lurichist paremaks, kuna prantsusmaadluses teda ikkagi maailma suurimaks maadlejaks võib pidada.

Ehk küll Georg Lurich on Väike-Maarjas sündinud, on Lurichide perekonna häll Läänemaal, Märjamaa kihelkonnas, Velise vallas.

Keskküla Küüra talus elas talupidajana G. Lurichi isa-isa, kellel oli kolm poega: Hans, Aadu ja Jüri. Vanem poeg jäi peale isa surma kohapidajaks, nooremad pidid enesele otsima mujalt teenistust. Aadu läks Velise mõisa toa-poisiks, kust mõne aja pärast lahkus ja Tallinna sõitis. Tallinnast läks ta Virumaale Väike-Maarjasse, kuhu talukoha ostis ja venna Jüri enesele abiliseks võttis. Hiljem avas ta seal kõrtsi ja poe.

Aadu, kes südamehaigusse suri ilma järeltulijateta, pärandas talu ühes äridega nooremale vennale Jürile. See kosis omale naiseks Julie Karoline Ruthe, kellelt sündis viis last: Volde-mar, Georg, Armide, Elfriede ja Lilli. Volde-mar oli vigase jalaga.

G. Lurichi mõlemad onud, Hans ja Aadu, olnud kuulsad oma suure jõu poolest. Hans Lurich, kes jäi talupidajaks Küüra talusse, suri noorelt — 24-aastaselt 4. aprillil 1856. a. Päev hiljem sündis ta naisele poeg, kelle nimeks ka Hans pandi. See kasvas kuni 12 aastani ema hoole all, siis võttis Aadu ta omale poepoisiks, kellenä ta 24 aastani jäi. Selle ajaga oli ta jõudnud omale veidi raha koguda ja hakkas õuntega laatadel kauplema. Viimaks ostis enesele Velise parunilt poeruumid ja hakkas kauplema. Kauplus hävitati karistussalkade poolt 1905. aastal. Mees ise pääsnud vaevast surmast mõisnikkude käest. Hansu pattude nimekirjas olevat olnud ka mõisahärra peksmine. Hans oli tugev mes ja rändas hiljem veel 50-aastasena G. Lurichiga Venemaa tsirkused läbi. 18-puudasele kivile teinud ta tuule alla ja hoidnud 50 naela peo peal sirgel käel 15 sekundit. Tõnis Erviniga on ta võidelnud laupäevase öö läbi, kuni pühapäeva hommikuni, mil rahvas kirikusse läks ja mehed olid jõudnud juba jalgadega mingi katlasarnase augu tampida. Tõnis Ervin oli esimene, kes ka Tallinna tsirkuses hakkas väljamaa jõumeestega maadlema. Velise valda tuleb seega Eesti raskejõustiku hälliks pidada.

Hans Lurich suri 18. septembril 1924. a. 68 aasta vanaduses oma talus Velisel. Ta jättis järele kaks poega: Rudolfi ja Voldemari. Vanem on 24- ja noorem 12-aastane. Kas neist ka tugevaid mehi saab, näitab tulevik.

T. Viedemann.

Kuidas Lurich Eestist lahkus.

Anton Ohaka.

Kerenski valitsuse ajal 1917. aastal tutvunesin Tallinnas Georg Lurich'iga suveteater „Buff“'i aias, kus tema kuulsu juudisoost jõumehe Tshhehovski'ga võitles. Sama aasta suvel soovitas Lurich minule Petrogradi sõita, et seal elukutseliseks maadlejaks hakata.

Tundes sel ajal huvi peale teiste spordialade ka maadluse vastu ja omades vastava maadlus-kooli Soomest, võtsin avaldatud soovi vastu ja sõitsin Petrogradi, kus ka elukutseliseks hakkasin.

1917. a. sügisel sõitsin Tallinna tagasi. Vähe hiljem korraldati kinoteater „Rekord“'is rahvusvahelised maadlusvõistlused kuulsamate maadlejate Lurich'i, Aberg'i, Järvinen'i, Tuomisto, Rasso ja teiste osavõttel.

Huvitavamateks võitlusteks olid Lurich — hiiglane Varjag (Siltala), keda esimene ühel maadlusõhtul suurepärase käevarrevõttega (tour de bras) võitis, mille peale Varjag ainult mõrgavalt oma võitjat taga ajas.

Võitlust Lurich — Tuomisto võin nimetada tehniliselt parimaks maadluseks, mida ma kunagi näinud olen.

Võistlused eelpool nimetatud teatris kestsid kuni sakslaste tulekuni Eestimaaale.

Teada saades sakslaste okupatsiooni-vägede tuleku kohta, muutus Lurich'i äärmiselt närviliseks.

Ärevus oli suur. Ootasime momenti: kuidas ja kunas oleks võimalik ära sõita. Tuli moment. 23. veebruaril 1918. a. korjasime „Hotel du Nord“'is, kus Lurich elas, kõik pagasi kokku ja samal õhtupoolel rattasime neljakesi (Lurich, Aberg, Rasso ja mina) Balti jaama, et Saksa vägede eest „põgeneda“.

Jaam oli tungil rahvast täis.

Vagunid täis kiilutud. Lõppude-lõpuks leiame tühja vaguni. Meeleolu lõbus, et isteko-had saime ja sõidame kui „parunid“. Kuid võta

Lurichi vend Voldemar.

näpust, vagun oli reserveeritud just nende õigete parunite jaoks, keda enamlaste võimud kaasa viisid. Meil aga tuli parunite vagunist lahkuda.

Mahutame endid üks ühte, teine teise nurka ja jääme ärasõitu ootama.

See aga ei sünnigi nõnda kähku. Olime juba arvamusel, et okupeerijate poolt raudtee ku-sagil ära lõigatud on, ning „põgenemisest“ loo-buda tuleb.

Siiski ligi 6-tunnilise ootamise järele alus-tab raudruun täiskiilutud vagunitega vedu.

Sõit läheb, välja arvatud mõned pikemad peatused, ilma vahejuhtumisteta kuni Gatshinani. Siin on jällegi üks paaritunniline peatus.

Hakkan kaaslasid otsima, lõpuks leian Lurich'i ja Aberg'i ühest täiskiilutud kaubavagun-ist, kus Lurich ägedasti madrustega poliitikast juttu ajab.

Vahepeal oli minul võimalus teise klassi va-gunisse ruumi saada.

Algas ülekolimine. Kujd ootamata äpar-dus — Lurich'i kohvri lukk on lahti, terve kirja-tööde kogu põrandal laiali (nende hulgas väär-tuslikud käsikirjad maadluse tehnika ja harju-tuste kohta).

Osa laiali heidetud materjalist leitakse üles, osa jääb kadunuks.

Ligi paarikümnetunnilise sõidu järele oleme Petrogradis.

Sama aasta kevadel asume ühte korteri (Lu-rich, Aberg, Kaplur) elama. Siin jätkatakse ka treeningut. Mäletan hästi, kui Lurich kord har-jutusel minule omapärase käevarrevõtte (bras roulé par terre) tegi, ning ootamatult ennast teisest toa nurgast leidsin.

1918. a. suvel sõidan Tallinna tagasi, jättes kaaslased Petrogradi.

Mõni aeg hiljem saan juba kurva teate: — Lurich ja Aberg on surnud. Raske oli uskuda nende elujõuliste sõprade äkilist surma. Eesti kaotas oma kuulsamad jõukangelased. Lurich'i kuulsus ei olnud mitte üksnes tema füüsilistes võimetes, vaid ka tema vaimlised anded olid suu-red.

Harva leidub inimest nii vastutulieliku ja lõbusa iseloomuga, kui seda oli kadunud Georg. Need head mälestused, mis kadunust järele jää-nud, jäävad kõigile, kes teda tundsid, kuni nen-de elu kustumiseni püsima.

Georg Lurich oli täiuslik tehnikamees.

Gustav Vaher.

Olen Lurichiga koos reisinud ja maadlenud ligi 15 aastat. Astusin tema truppi 1903. aastal Helsingis ja viimati olin temaga koos 1918. aastal Odessas.

Lurich ei mõistnud oma õpilastega nalja, ta oli nõudlik ja vali õpetaja. Tema poolt näidatud võtteid pidi läbi viidama absoluutse puhtusega. Lurichil oli tree-ningul püksirihm kaasas ja kui mõni mees liiga saamatu oli, pea näidatut kinni ei võtnud, aitas püksirihm õpetust mõjuvalt täiendada. Eriti sai seda tihti Aberg maitsta. Mina olin Lurichi lemmikõpilane ja mind hellitas ta. Korra lõi ta mulle kogemata vastu kätt, siis vabandas ta. Niivõrd kui ta treeningul oli tõsine ja karm, oli ta väljaspool treeningut südamluk ja lustikas. Kõik armastasid teda.

Kui Lurichi õpilased maadlema läksid, tutvustas ta neid vastaste võtetega ja käskis tingimata võita. Ise vaatas ta alati pealt ja andis märku, mis tarvis teha. Mäletan kuidas ma kord Bulgaaria hiiglaste Petroviga maadlesin. Minu kaotus oli ette teada, kuid Lurich käskis mind võimalikult visalt vastu panna ja lubas mulle märku anda allaandmiseks, kui minu seisukord pidi lootusetu olema. Läksime kokku. Bulgaarlane murdis mis hirmus, kuid pidasin vastu. Viimaks sai mind eestvõõle ja heitis maha. Kukkusin peaga valusalt, jäin uimaseks, kuid instinktiivselt seisin sillal kui vibu. Viimaks sain üles. Vaatan — Lurich ei kõssagi märguandmisest, naeratab ainult. Samal hetkel pani Petrov mulle jala taha ja ma kukusin seljale. Kuigi võit oli määrustevastaselt sündinud, ei protesteerinud ma, vaid läksin minema.

1906. aastal maadlesin Lurichiga Pariisis. Mina esinesin tsirkuses Metropolis, Lurich Casino de Paris'is. Tulime mõlemad teiseks. 1907. aastal tulin ma Lis-

sabonis kergekaalu ilmameistriks, Lurich raskekaalus.

Kas Lurich tõesti maailma kõige parem maadleja veel sel ajal oli, on raske öelda. Zbyzsko Cyganeviczi viskas ta küll mitu korda, samuti Pötljasinski, kuid Poddubnõi, Saikini, Vahturovi ja Shemjakiniga ei ole ta maadlenud. Poddubnõit olevat ta küll kusagil vöövõitluses võitnud. Lurichil oli Vene hiiglastega raske kokku puutuda, igauks oli omaette kuulsus ja kartis kaotust kui tuld. Kui arvesse võtta teiste tagajärgi nende meestega ja Lurichi võite omakorda nende üle, võib Lurichi paremaks pidada. Tehnika poolest ei saanud need ükski talle ligi.

Tehniliselt on Lurich parim maadleja, keda ma kunagi ilmas näinud. Ma olen soome maadluskuulsusi jälginud, kuid pean ütleva, et Lurich palju põhjalikumalt maadluse tehnikat tundis ja otstarbekohaselt käsitada oskas. Vast on 2—3 võtet viimasel ajal juure siginenud, mida ma Lurichi ei näinud tarvitavat. On ime-lik nähtus omastkohast, et Lurich kui väike mees oli järelaimamatu eestvõõs, mis muidu suurte meeste patentnumber. Ükski ei jõudnud Lurichi eestvõõga üles tõsta, kuna tema omaltpoolt igauhe eestvõõga üles tõstis. Ka tagumise vööga käristas ta parterist iga mehe üles, olgu ta nii raske kui tahes. Ta oli haruldaset kiire, osav ja sulav, libises käte vahelt kui angerjas. Lindeni ja teisi heiteid tegi ta haruldase puhtuse ja kergusega.

Lurich oli haruldaset võimas elava kaalu tõstmisel ja see aitas suurelt ta edule kaasa maadluses. See omadus näib aga puuduvat Eesti praegustel maadlejatel. Küll kuluks praegu kibedasti Lurichi õpetavat kätt! Kui Lurich oleks olnud Eesti olümpiatreener, oleks eestlaste võit maadluses Amsterdami olümpiaadil garanteeritud olnud.

gada ja oli terved ööd üleval, mängides sõpradega kaarte, vestes või kirjutades. Siis ei harjutanud ka Lurich sugugi, kuid selle peale vaatamata võis ta tundide viisi väsimatult maadelda.

Ameerikas võistlusreisil viibides oli Lurich sattunud mingile vene riiklisele kelmusele, kus sakslased mõningaid vene võimumehi olid ära ostnud. Lurich tegi selle avalikuks ja andis valitsusele teada. Lurich sai selle eest rikkaliku tasu, kuid jäi sakslaste vihaaluseks. Seepärast pidi ta

O.-ü. „ESTO“

Tallinn, Pikk tän. 47,

Telefon 10-02,

on kõige täielikum ja suurem kodumaa spordi-riistade kauplus.

Soovitab ainult esimese-järgu headuses tarbeid kodu- ja välismaade pa-
:: rematest tehastest. ::

ka kiirelt Eestist põgenema, kui Saksa väed 1918. aastal Eesti okupeerisid.

Ka Peterburis tundis Lurich hirmu sakslaste ees ja lasi igakord oma sõpru tsirkuse ümbrust enne jälgida, kui ta tsirkusse või koju läks. Ta ise oli sellest sakslaste avantüüri avalikukstegemisest sedavõrd vaimustatud, et võis sellest tundide kaupa jutustada. Selle üle ilmusid ka Peterburi lehtedes pikemad artiklid.

Nii oli Lurich. Sportlasena oli ta suur, inimesena vaimurikas ja hea sõber. Minu tõsine soov on, et Eesti sportlaskond oma suurima atleedi põrmu austaks kodumaale toomisega võorast mullast. Seda mõtet on juba varem kaalutud, kuid nüüd Lurichi viiekümnendal sünnipäeval peaks ta jälle värskest päevakorrale kerkima.

Lurichi elukäigust.

(4. lehekülje järg.)

nuna olen näinud Lurichi ainult üks kord Peterburis 1918. aasta kevadel. Tshiniselli tsirkuses peetavatele võistlustele tuli ta mingilt komissaride söömingult, kus teda sedavõrd võorustatud, et jalad ei olevat tahtnud enam sõna kuulda. Sellest hoolimata võitis ta oma vastase sel õhtul.

Viimasel ajal olid Lurichil närvid rikis. Ta ei saanud öösiti ma-

TJK väljal, Narvamaanteel, Mererannas.

Tallinna Jalgpalli Klubi 5-a aastapäeva puhul

jalgpallivõistlused

Laupäeval, 24. aprillil s. a. kell 5.30 p. l.

YMCA (Riia) — TJK

Pühapäeval, 25. aprillil s. a. kell 12 p.

YMCA (Riia) — METEOR

Pääsetähed: Nummerdatud Mk. 100, tribüün Mk. 75, kooliõpilased ja sõdurid Mk. 35.

Spordiäri RESEV-RESEL

Tallinn, Toompuiestee 19,
telef. 20-19.

Soovitab oma valmis-
tatud spordi ja võim-
lemise abinõusid.